

УДК 342.127.15.[477]

Ярема Оксана Григорівна

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ

Yarema Oksana

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Administrative and Legal Disciplines
Lviv State University of Internal Affairs
ORCID: 0000-0003-3550-0454

DOI: 10.25313/2520-2308-2024-8-10185

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕДСТАВНИКА В СУДОВОМУ АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

LEGAL STATUS OF THE REPRESENTATIVE IN JUDICIAL ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS

Анотація. Вступ. Важливою складовою адміністративного судочинства є інститут представництва, який забезпечує реалізацію права на судовий захист. Інститут представництва в адміністративному судочинстві залишається актуальним в умовах сучасних правових та соціальних змін, з огляду на зростання кількості публічно-правових спорів у яких багато громадян стикаються з труднощами у захисті своїх прав самостійно. Це підвищує необхідність у кваліфікованих представниках, які можуть ефективно захищати інтереси громадян у судах. Соціально незахищені категорії населення, такі як пенсіонери, люди з інвалідністю, діти, часто не можуть ефективно захищати свої права в суді. Представники, які діють від їхнього імені, забезпечують доступ до правосуддя та рівність сторін у судовому процесі.

Винесення норм, що регулюють представництво, до окремого параграфу Кодексу адміністративного судочинства не дозволяє відповісти на запитання, чи є у представника власна зацікавленість у справі та які його процесуальні можливості. У представника відсутня особиста, матеріально-правова зацікавленість у справі. Обсяг його процесуальних повноважень повністю визначається волею довірителя, внаслідок чого представник не має власного процесуального статусу у справі. Відповідно, у представника відсутнє право на висловлення власної, суб'єктивної думки з усіх розглядуваних судом питань.

Метою дослідження є дослідження правового статусу представника в судовому адміністративному процесі.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове регулювання правового статусу представника в судовому адміністративному процесі; 2) праці вітчизняних авторів, що здійснюють дослідження інституту представництва в адміністративному судочинстві 3) судова практика щодо розмежування понять «надання професійної правничої допомоги» та «представництво особи в суді».

У дослідженні застосовано діалектичний підхід до розгляду поставлених проблем з використанням загальнонаукових та приватно-наукових методів наукового пізнання: порівняльно-правового, формально-юридичного, логічного, системного аналізу, правового моделювання.

Результати. У статті на основі комплексного системного аналізу чинного законодавства досліджено правовий статус представника в адміністративному процесі. Зазначено, що у процесуальному законодавстві до нашого часу не визначено місця представника у системі суб'єктів адміністративного судочинства. Суд, розглядаючи справу за участю представника, повинен прагнути завжди з'ясувати правову позицію самого довірителя – особи, яка бере участь у справі та саме на ній ґрунтуватиме свої висновки. Суд має право ставити питання особі, яка бере участь у справі, безпосередньо, проте ця особа має кореспондуюче право передати повноваження для мотивованої відповіді своєму представнику. Позбавлення цього права та примус відповідати на питання особисто може означати позбавлення права на судовий захист.

Перспективи. Законодавець зобов'язаний забезпечити такий порядок реалізації права на судовий захист через інститут представництва, який гарантує особі з урахуванням особливостей категорії справ доступ до правосуддя та захист прав і свобод. У зв'язку з цим є сенс доповнити Кодекс адміністративного судочинства України пунктом, що закріплює право осіб, які беруть участь у справі, довірити надання пояснень представнику, та доповнити вказівкою те, що суд оцінює пояснення представника, дані суду у межах, наданих довірителем повноважень.

Ключові слова: адміністративне судочинство, довіритель, представництво, суд, захист, правнича допомога.

Summary. Introduction. An important component of administrative proceedings is the institution of representation, which ensures the realization of the right to judicial protection. The institution of representation in administrative proceedings remains relevant in the conditions of modern legal and social changes, given the growing number of public legal disputes in which many citizens face difficulties in protecting their rights on their own. This increases the need for qualified representatives who can effectively protect the interests of citizens in courts. Socially vulnerable categories of the population, such as pensioners, people with disabilities, children, often cannot effectively defend their rights in court. Representatives who act on their behalf ensure access to justice and equality of the parties in the legal process.

Putting the rules governing representation into a separate paragraph of the Code of Administrative Procedure does not allow answering the question of whether the representative has his own interest in the case and what his procedural capabilities are. The representative has no personal, material and legal interest in the case. The scope of his procedural powers is completely determined by the will of the principal, as a result of which the representative does not have his own procedural status in the case. Accordingly, the representative does not have the right to express his own, subjective opinion on all issues considered by the court.

Purpose. The purpose of the study is to study the legal status of the representative in the judicial administrative process.

Materials and methods. The materials of the study are: 1) regulatory and legal regulation of the legal status of the representative in the judicial administrative process; 2) works of domestic authors conducting research on the institution of representation in administrative proceedings 3) judicial practice regarding the distinction between the concepts of “provision of professional legal assistance” and “representation of a person in court”.

The research uses a dialectical approach to the consideration of the problems with the use of general scientific and private scientific methods of scientific knowledge: comparative-legal, formal-legal, logical, systemic analysis, legal modeling.

The results. The legal status of the representative in the administrative process is considered in the article based on a complex systematic analysis of the current legislation. It is noted that the place of the representative in the system of subjects of administrative proceedings has not been defined in the procedural legislation until now. The court, considering a case with the participation of a representative, should always try to find out the legal position of the principal himself – the person who participates in the case and will base his conclusions on it. The court has the right to ask questions to the person participating in the case directly, but this person has the corresponding right to delegate the authority for a reasoned answer to his representative. Deprivation of this right and the compulsion to answer questions in person may mean deprivation of the right to legal protection.

Discussion. The legislator is obliged to ensure such a procedure for exercising the right to judicial protection through the institution of representation, which guarantees a person, taking into account the specifics of the category of cases, access to justice and protection of rights and freedoms. In this regard, it makes sense to supplement the Code of Administrative Proceedings of Ukraine with a clause enshrining the right of persons participating in the case to entrust the provision of explanations to a representative, and to add an instruction that the court evaluates the explanation of the representative given to the court within the limits of the authority granted by the principal.

Key words: administrative proceedings, principal, representation, court, protection, legal assistance.

Вступ. Інститут представництва призначений забезпечити реалізацію конституційного права на отримання кваліфікованої юридичної допомоги. Інститут представництва є міжгалузевим. Статус представника у системі учасників адміністративного судочинства визначає сукупність його процесуальних прав і обов'язків, у тому числі право на власну позицію у справі. Незважаючи на серйозні доктринальні розробки питань про місце представника в адміністративному процесі, його права та обов'язки, процесуальне законодавство з часом істотно змінюється. Нові обставини диктують необхідність нових підходів до традиційних понять.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою дослідження стали роботи таких українських науковців щодо вивчення окремих аспектів інституту представництва, зокрема і представництва в адміністративному судочинстві: О. М. Величко [8], М. Т. Гаврильців [2], К. С. Ізобар [7], С. С. Єсімова [1; 5], М. В. Коваліва [1–2], І. Б. Стахури [2] і інших.

Проте, проблема удосконалення нормативно-правового регулювання правового статусу представ-

ника в судовому адміністративному процесі потребує подальшого аналізу та напрацювання необхідних пропозицій до чинного законодавства.

Метою статті є дослідження правового статусу представника в адміністративному процесі.

Матеріали та методи. Методологічну основу статті склали загальнонаукові методи пізнання: аналіз та синтез, індукція та дедукція, порівняння та узагальнення, метод системно-структурного аналізу, функціональний, формально-логічний і діалектичний методи. Ключове значення під час проведення дослідження мали спеціальні юридичні методи: метод формально-юридичного аналізу, метод порівняльного правознавства (компаративістський), метод правового моделювання. Поряд із згаданими у статті використовувалися універсальні для наукового пізнання методи, такі як історичний аналіз, екстраполяція, абстрагування, науковий прогноз та інші. Використання названих методів дозволило всебічно та комплексно вивчити проблему, зробити теоретичні узагальнення, сформулювати практичні рекомендації та висновки.

Виклад основного матеріалу. Адміністративне судочинство відіграє важливу роль при реалізації

фізичними і юридичними особами права на судовий захист. Воно встановлює правові підстави для оскарження актів, рішень і дій (бездіяльності) органів державної влади та місцевого самоврядування, процедуру розгляду адміністративних справ, забезпечує реалізацію гарантованого Конституцією України права на судовий захист [1, с. 35].

Представництво в адміністративному судочинстві є особливим видом судового представництва і визначається як встановлений нормами адміністративно-процесуального права вид діяльності однієї особи (представника) з метою надання юридичної допомоги, захисту прав і законних інтересів іншої особи-довірителя.

Підставами для виникнення правовідносин представництва є договір або закон. Існує два види представництва: представництво за договором; представництво за законом [2, с. 302].

Представництво полягає в тому, що одна особа здійснює юридичну діяльність замість іншої. Правовий зв'язок представника та його довірителя — особи, яка бере участь у справі, виражається в обумовленості повноважень представника волевиявленням довірителя, виникненням правового наслідку, щодо дій представника.

Представництво в адміністративному судочинстві не передбачає повного заміщення особи довірителя.

Положення про те, що звернення за юридичною допомогою до представника не перешкоджає особистій участі у справі, існувало у законодавстві завжди. Виняток становить законне представництво.

Особа, яка бере участь у справі та звернулася до представника, не позбавляється власних процесуальних прав і залишається самостійним учасником процесу. Представник і довіритель вступають у адміністративно-процесуальні правовідносини та реалізують свої процесуальні права. Істотною відмінністю процесуальних прав особи, яка бере участь у справі, від процесуальних можливостей представника є їх «джерело»: повноваження представника засновані на волевиявленні довірителя, їх зміст та обсяг визначаються не процесуальним законом, а довіреністю на ведення справи.

Слід зазначити, що довіреність вказує не лише на процесуальні повноваження представника, але й визначає правову позицію з питання, що виникло під час судового розгляду. Наприклад, у довіреності часто міститься право змінити предмет або підставу позову, але ніколи не вказується, за яких обставин і умов представник має право реалізувати дане повноваження.

Рішення про те, коли і як слід реалізовувати процесуальні можливості, представник приймає самостійно, за своїм внутрішнім переконанням і розсудом. У зв'язку з цим на перший план виходить проблема мети діяльності та завдань представника. Самостійно визначаючи свої правові позиції, він неминуче має керуватися не власними інтересами, а інтересами довірителя.

Важливим аспектом, що впливає на визначення правового становища представника в адміністративному процесі, є мета його діяльності.

Метою представництва є здійснення передбачених законодавством повноважень щодо ведення справи в суді від імені особи яку представник представляє.

Декларована мета процесуальної діяльності представника має значення щодо його місця у системі суб'єктів адміністративного процесу.

Чинне адміністративне процесуальне законодавство не дає можливості отримати пряму відповідь на питання щодо функцій представника. До осіб, що беруть участь у справі (учасників справи), представника не віднесено. Він не віднесений і до осіб, які відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України) йменуються іншими учасниками судового процесу (свідків, експертів, перекладачів, спеціалістів).

Норми, що регулюють правовий статус представника, винесені до окремого параграфу у структурі Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України), відповідно до якого представником в суді може бути адвокат або законний представник [3].

Відповідно до закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат зобов'язаний чесно, розумно та сумлінно відстоювати права та законні інтереси довірителя всіма не забороненими законодавством засобами [4].

Права, свободи та інтереси малолітніх та неповнолітніх осіб, які не досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, а також недієздатних фізичних осіб захищають у суді їхні законні представники — батьки, усиновлювачі, опікуни чи інші особи, визначені законом [3].

Представник не обтяжений спеціальними обов'язками стосовно суду. Як інші учасники судочинства, він зобов'язаний сумлінно користуватися процесуальними правами, дотримуватись порядку в залі судового засідання тощо. Однак функції сприяння суду в правильному та своєчасному розгляді та вирішенні справи у представника немає.

Класифікація суб'єктів адміністративного процесу ґрунтується на критерії наявності чи відсутності в особи юридичної зацікавленості у справі. Її наявність характерна для осіб, які беруть участь у справі: сторін, третіх осіб, прокурора, органів державної влади та місцевого самоврядування.

Наявність зацікавленості у справі визначає право на особисте волевиявлення — процесуально-значущі дії здійснюються зацікавленими особами відповідно до їхнього бажання. Тому питання про правовий статус представника безпосередньо пов'язане з вирішенням питання про те, чи має особистий інтерес у справі. Юридична зацікавленість у справі розпадається на складові: матеріально-правовий інтерес та процесуальний.

Юридичний інтерес треба розглядати не як правову вигоду, а як певний зв'язок, через який рішення суду може позначитися на правах осіб, які беруть участь у процесі, в першу чергу сторін, або служити задоволенню суспільного інтересу. Юридичний інтерес є в осіб, права і обов'язки яких може торкнутися рішення суду, або у осіб, яким законом надано право заявляти позови в чужих інтересах. Даний підхід дозволяє зробити висновок про наявність у представника інтересу до справи.

Право на ведення справи на користь сторони або третьої особи виникає у представника на підставі волевиявлення довірителя, але в ряді випадків — прямої вказівки закону (законне представництво). Спірним є питання можливості органів державної влади та місцевого самоврядування звернутися до послуг представника, заборони на це чинне законодавство не містить.

Представник пов'язаний виключно інтересами довірителя. Обумовленість позиції представника волевиявленням його довірителя визнається вченими у різних формах альтернативного вирішення спорів, наприклад, під час проведення медіації.

Закон, у контексті впровадження електронного документообігу в судах, дає можливість представнику самостійно направляти документи до суду. звернення до суду в електронному вигляді забезпечує доступність правосуддя: скорочує час, необхідний для захисту права, зрівнює можливості учасників процесу, які перебувають у менш вигідних умовах [5, с. 69].

Суд, який розглядає справу, з'ясовує позицію представника з усіх питань. Він виходить із обсягу повноважень, відображених у довіреності. Представник може брати участь у судовому процесі разом із тим, кого представляє, закон це дозволяє. Суд з'ясовує спочатку позицію особи, яка бере участь у справі, а потім її представника. Чинне процесуальне законодавство не регламентує порядок з'ясування судом думки останнього. КАС України закріплює положення, що правовій оцінці підлягають пояснення сторін та третіх осіб про відомі їм обставини, не згадуючи про необхідність з'ясувати та оцінити позицію представника.

У КАС України немає алгоритму дій суду, якщо пояснення сторони чи третьої особи розходяться з поясненнями, які з цього питання дає представник. Юристи-практики знають, що це не рідкісна ситуація. Так як представник не займає самостійного місця в системі суб'єктів адміністративного судочинства, не має власного інтересу до справи і не може бути визнаний стороною в процесуальному сенсі, то він не може мати відмінну від позиції свого довірителя лінію поведінки в процесі. Усі свої дії він має узгоджувати з довірителем.

Адвокат зобов'язується виходити з інтересів довірителя, не допускаючи своїми діями будь-якого погіршення становища довірителя, регулярно ін-

формувати довірителя про свою позицію у справі та погоджувати з ним усі дії.

Тому за безпосередньої участі особи у справі з'ясування позиції її представника, по-перше, зайве. По-друге, може створити для суду проблеми, наприклад, якщо представник займе позицію, яка розходиться з думкою учасника процесу. Тоді суду необхідно оцінити заяву представника, що прямо законом не врегульовано і буде, ймовірно, результатом суддівського розсуду. Насправді суди прагнуть з'ясувати позицію самої особи, яка бере участь у справі, їй віддають пріоритет. Це виглядає правильно.

За участю особи та її представника у судовому засіданні суду необхідно з'ясовувати позицію учасника процесу, який, у свою чергу, має право в усній заяві передати для відповіді на запитання суду слово своєму представнику. Хоча суд має право в будь-який час ставити питання всім особам, що беруть участь у справі, безпосередньо, норми, що зобов'язує особу дати відповідь особисто, процесуальне законодавство не містить.

У зв'язку з цим слід визнати, що особа має право, в рамках реалізації конституційно закріпленого права на професійну правничу допомогу, вдатися до сприяння представника для мотивованої, обґрунтованої відповіді суду на поставлене особі питання. Позбавлення цього права означатиме позбавлення права на судовий захист і позбавлення права на отримання професійної правничої допомоги.

Поняття «надання професійної правничої допомоги» не тотожне поняттю «представництво особи в суді». Надання професійної правничої допомоги здійснюють адвокати, натомість представництво особи у суді може бути здійснене за вибором особи адвокатом або іншим суб'єктом, що прямо зазначено у правовій позиції Конституційного Суду України [6].

Законодавець зобов'язаний забезпечити такий порядок реалізації права на судовий захист через інститут представництва, який гарантує особі з урахуванням особливостей категорії справ доступ до правосуддя та захист прав і свобод. У зв'язку з цим є сенс доповнити КАС пунктом, що закріплює право осіб, які беруть участь у справі, довірити надання пояснень представнику, та доповнити вказівкою те, що суд оцінює пояснення представника, дані суду у межах, наданих довірителем повноважень.

Кожен представник може мати свій погляд на стратегію процесуального захисту, інтерпретацію та оцінку доказів у справі. Суд, який розглядає справу, цікавиться позицією кожного представника. Без відповіді залишається питання, якими мають бути дії суду, якщо виявиться, що правові позиції кількох представників однієї особи різняться.

Ситуація ускладнюється, якщо в судовому засіданні присутні кілька представників однієї особи з протилежними позиціями з певного питання, а сам довіритель — особа, яка бере участь у справі, відсутня. У подібній ситуації суд має з'ясувати позицію

особи, яка бере участь у справі. Для цього може знадобитися відкласти судове засідання.

Суд не має права прийняти доводи кількох представників однієї особи, які суперечать одна одній, і самостійно віддати перевагу. Це буде прямим процесуальним порушенням, оскільки відповідно до КАС України правове значення мають пояснення лише самих осіб, які перебувають у справі. Можлива ситуація, коли в судовому засіданні присутній лише представник особи, яка бере участь у справі.

Відповідно до процесуального законодавства, суд не може змусити учасника адміністративного судочинства до особистої участі у справі. Тому в даному випадку суд не має шляху, крім звернення з питань, що виникають, до позиції представника. Суду за сумнівів, відповідно до дій представника інтересам довірителя, необхідно з'ясовувати позицію особи, яка бере участь у справі. Це правило обтяжить суд додатковими обов'язками, але сприятиме профілактиці зловживань представників.

Інститут судового представництва в адміністративному процесі потребує переосмислення. На думку І. В. Славінської та К. С. Ізбаш, вдосконалення інституту представництва в адміністративному процесі залишається перспективним завданням національної правової системи, яке потребує подальшого дослідження та полягає в гармонізації законодавства України з нормами Європейського Союзу, впровадженні медіаційної процедури як основного методу альтернативного вирішення спорів на досудовому етапі та під час судового розгляду, удосконаленні правового регулювання та відповідальності представників, в усуненні адвокатської монополії [7, с. 301].

О. М. Величко у дисертації «Представництво прав, свобод та інтересів громадян в адміністративному судочинстві» пропонує внесення змін до КАС України, Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», щодо удосконалення правового регулювання представництва в адміністративному судочинстві, які потребують підтримки [8, с. 183–184].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Правовий статус представника в адміністративному процесі характеризується рисами, що не дозволяють виділити йому самостійне місце у системі осіб, які беруть участь у справі: відсутність особистої зацікавленості у справі; обумовленість повноважень волевиявленням довірителя. Внаслідок цього представник не може бути визнаний «стороною у процесуальному сенсі». У представника відсут-

не право на самостійне порушення провадження у справі, виникає воно виключно щодо відповідного волевиявлення довірителя. На відміну від позивачів представник немає права приймати самостійних рішень, визначальних долю процесу. Під час вирішення питань реалізацією належних повноважень, керується інтересами довірителя.

У представника відсутнє особисте процесуальне право на висловлення власної думки з усіх питань, що розглядається судом, він повинен доводити правову позицію довірителя. З цієї причини доцільно, щоб суд при вирішенні клопотань та всіх інших процесуальних питань виходив лише з позиції особи, яка бере участь у справі. У ситуаціях, коли довіритель бере участь у судовому засіданні спільно з представником, суд з'ясовує його позицію. Особа, яка бере участь у справі, має право в усній заяві передати слово для мотивованої відповіді на питання суду представнику. Позбавлення цього права є неприпустимим, оскільки це означає позбавлення права на судовий захист.

Суд має право ставити питання особам, які беруть участь у справі, безпосередньо — але цьому праву суд кореспондує право особи передати слово для відповіді з обґрунтуванням позиції довірителю. За відсутності особи, яка бере участь у справі, у судовому засіданні суд повинен з'ясувати її позицію у представника.

Довіреність містить перелік процесуальних повноважень представника, не регулює підстави та умови їх реалізації. Представник самостійно вирішує, в який момент і при настанні обставин реалізувати процесуальну можливість. Однак він пов'язаний інтересами довірителя. У разі виникнення у суду сумнівів відповідно до дій представника інтересам довірителя, суд повинен відкласти розгляд та з'ясувати позицію з питання, що розглядається, особи, яка бере участь у справі.

Основавати рішення на протилежних позиціях представників, приймати лише одну з них, самостійно обирати ту, яка, на думку суду, є пріоритетною для особи, яка бере участь у справі, суд не має права. Відповідно до прямої вказівки КАС України правове значення мають лише пояснення сторін та третіх осіб. Відповідно, суд має їх з'ясувати, особливо якщо позиції представників суперечать одна одній. Засади адміністративного судочинства означають, що лише від волі зацікавлених осіб залежить розвиток процесу. Зазначене, в перспективі вимагає подальшого аналізу і внесення відповідних доповнень до чинного законодавства.

Література

1. Ковалів М. В., Єсімов С. С. Адміністративне судочинство як форма здійснення судової влади. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2017. № 18. С. 31–35.
2. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Стахура І. Б. Адміністративне судочинство : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 596 с.
3. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2747-15> (дата звернення: 02.08.2024).
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5076-17> (дата звернення: 02.08.2024).
5. Єсімов С. С., Боровікова В. С. Процесуальна економія як принцип адміністративного судочинства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2023. № 4. С. 60–71.
6. Висновок Конституційного Суду України (Велика палата) у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 31 жовтня 2019 року № 4-в/2019. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/4310-pravo-na-pravovu-dopomogu> (дата звернення: 02.08.2024).
7. Славінська І. В., Ізбаш К. С. Представництво в адміністративному судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 298–301.
8. Величко О. М. Представництво прав, свобод та інтересів громадян в адміністративному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Львів, 2019. 209 с.

References

1. Kovaliv, M. V., & Yesimov, S. S. (2017). Administratyvne sudochynstvo yak forma zdiysnennya sudovoyi vlady [Administrative litigation as a form of exercise of judicial power]. *Naukovi zapysky L'vivs'koho universytetu biznesu ta prava — Scientific notes of the Lviv University of Business and Law*, 18, 31–35 [in Ukrainian].
2. Kovaliv, M. V., Havryl'tsiv, M. T., & Stakhura, I. B. (2014). Administratyvne sudochynstvo: navchal'nyy posibnyk [Administrative justice: a study guide]. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs [in Ukrainian].
3. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 06.07.2005 r. № 2747-IV [Administrative Judicial Code of Ukraine: Law of Ukraine of July 6, 2005 r. № 2747-IV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2747-15> [in Ukrainian].
4. Pro advokaturu ta advokat-s'ku diyal'nist': Zakon Ukrayiny vid 05.07.2012 r. № 5076-VI [On advocacy and advocacy: Law of Ukraine of July 5, 2012 r. № 5076-VI]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5076-17> [in Ukrainian].
5. Yesimov, S. S., & Borovikova, V. S. (2023). Protsesual'na ekonomiya yak pryntsyp administratyvnoho sudochynstva [Procedural economy as a principle of administrative justice]. *Naukovyy visnyk L'vivs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriya yurydychna — Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Legal series*, 4, 60–71 [in Ukrainian].
6. Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy (Velyka palata) u spravi za konstytutsiinym zvernenniam Verkhovnoi Rady Ukrainy pro nadannia vysnovku shchodo vidpovidnosti zakonoproektu pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo skasuvannia advokatskoi monopolii) (reiestr. № 1013) vymoham statei 157 i 158 Konstytutsii Ukrainy vid 31 zhovtnia 2019 roku № 4-v/2019. Retrieved from <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/4310-pravo-na-pravovu-dopomogu> [in Ukrainian].
7. Slavins'ka, I. V., & Izbash, K. S. (2019). Predstavnytstvo v administratyvnomu sudochynstvi [Representation in administrative proceedings]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal — Legal scientific electronic journal*, 6, 298–301 [in Ukrainian].
8. Velychko, O. M. (2019). Predstavnytstvo prav, svobod ta interesiv hromadyan v administratyvnomu sudochynstvi [Representation of the rights, freedoms and interests of citizens in administrative proceedings]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lviv Polytechnic National University [in Ukrainian].